

The Geography of Names – Indigenous to post-foundational

Szerző: GWILYM LUCAS EADES. Routledge Press, London–New York. 80 lap

A *Routledge Studies in Human Geography* sorozat 62. kiadványaként megjelent *The Geography of Names* hét részből áll. A kötet jellegzetessége, hogy egyszerre ismerteti a szerző névtani vizsgálatainak legújabb eredményeit és vázolja fel a tudományág szükséges kutatás-módszertani eljárásait.

A hét részből álló kötet szerzője, GWILYM LUCAS EADES az első, *Geographical naming and necessity* című bevezető részben a következő hipotetikus kérdéseket teszi fel: Milyen feltételezhető koncepció alapján alakultak ki az angolszász kultúrában a földrajzi nevek? Hol, hogyan és miképp változott meg a vizsgált nyelvterületek helynévadás-struktúrája? Az első fejezetből kiderül, hogy a szerző Saul Kripke filozófus módszerrendszerét használja fel a saját kutatásai során.

Elsőként a vizsgált dokumentum helymegnevezéseinek variációt gyűjti össze, próbálja felfedezni az egyes összefüggéseket. Ezt követően azt próbálja eldönteni, hogy élnek-e még ezek a település- és településrész-nevek. Amennyiben már kihalt az adott forma, relevánsnak véli a hely jelenlegi elnevezésével való összevetését.

A helynévadás gesztusainak pontos ismeretéhez Eades fontosnak tartja még a történeti kontextus vizsgálatba való beemelését, az elnevezés okainak feltárását: annak a kommunikációs láncnak a megismerését, amelynek mentén a helynév-információ továbbításra került, lecserélődött vagy átalakult. A helynevek mint kulturális–anyagi entitások néprajzi és régészeti szempontból is fontos elemzési alapot képezhetnek.

A szerző alapvető vizsgálati szempontként határozza meg a kulturális evolúció elméletét, több ponton hivatkozik Wittgenstein filozófiájára, többek között a névkövető hálózat elképzelésének meghatározásakor. Ugyancsak a wittgensteini elmélet érvényesül az elnevezés és a fizikai tér összefüggésének vizsgálatakor. Eades hangsúlyozza, hogy kései munkáiban Wittgenstein a hipotézisei alátámasztása céljából gyakran vizsgált földrajzi metaforákat.

Az *Indigeneity and geographical naming* fejezetben részletesebben tárgyalt a táj, a nyelv és a környezet fogalmainak összefüggése. Eades itt Sapirre hivatkozik, aki többször utalt a helynevek jelentőségére az írásaiban, de a szerző meglátása szerint kevés tézist dolgozta ki alaposan. Azonban ezek a megállapítások képezik az alapját a névföldrajz mélyebb vizsgálatának. Ebben a fejezetben az ökotópok és a helynevek kapcsolatáról olvashatunk. Az emberi lét fizikai terei számára a nyelv legszükségesebb részei a nevek. Segítik az egyes helyek mozgásainak, átalakulásainak nyomon követését. A szerző itt támaszkodik Lévi-Strauss elméletére, és próbálja összegyűjteni azokat a lehetséges térstruktúra-változásokat, amelyek hatást gyakorolhatnak a helymegnevezési eljárásokra. Hosszabb szövegrész olvasható a kulturális fejlődés szerepéről, majd pedig a kwakiutl indiánok helynévadási hagyományának elemzése következik, illetve a kanadai Nunavik autonóm tartomány teljes névtani életrajza.

Ahogy a címe is mutatja, a *Religion and geographical naming* fejezet az egyes vallási, szakrális tradíciók és a földrajzi elnevezések összefüggéseiről szól, figyelembe véve a vizsgált esetek tér- és időbeli jellemzőit. Az ebben a fejezetben felhozott példák az oxfordi Bodleian Könyvtár gyűjteményéből származnak.

A felhasznált szakirodalom a kisebb települések sajátos névváltozataival és ezeknek a hiedelemvilággal való összekapcsolódásával foglalkozik. Eades szerint bizonyos földrajzi nevek elválaszthatatlanok a mágiától és a vallástól. A helynévadás a vizsgált esetekben voltaképp egy rituális esemény, a település neve egyfajta szakrális védelmi funkciót lát el. A maja helynevek jellegzetessége, hogy a hieroglifikus földrajzi referenciákban egyesítik a képi világot és az írásjeleket. A maja szövegek tehát erőteljesen vizuálisak, amely tulajdonságuk egyértelműsíti az írott szövegnek a szóhagyománnyal való összefüggését. A szerző David Stuartra hivatkozik, aki szerint a maja helynevek a mitológiai és természetfölötti események leírásában is megjelennek. A maja fénykor idejéből származó szövegméleken keresztül ráláthatunk a maja földrajzi rendszer nyelvben történő reprezentációjára.

A névadási folyamatok antik gyökereit is tárgyalja a fejezet, Homérosz *Iliász*ában például egy elnevezési láncolat rajzolódik ki, számtalan szereplő reprezentálódik a műben a földrajzi utalások alapján. Ezek a helynevek többnyire az istenekkel való összefüggésről árulkodnak, Szókratész Platón *Cratylus*ában, mint a „helyes nevek” kategóriájába tartozókat, számtalan példát ismertet ezek közül. Az ókori görögök kultúrájában minden „helyes név” kapcsolatban állt valamelyik isten misztikus kódrendszerével. A szerző szerint a névadás, a dedikáció folyamata a kereszténység megjelenésével még nagyobb szakrális jelentőséget kapott, a keresztelés rituáléja által a név egyfajta összekötő entitássá vált a megkeresztelt gyerek és a mindent látó, mindent irányító transzcendens erő között. Ezután Humboldt tanulmányára hivatkozik Eades (*Views of the Cordilleras and Monuments of the Indigenous Peoples of the Americas*), amelyben a szerző a dél-amerikai őslakosok huszonhat földrajzi nevét azonosítja, saját megfigyelései alátámasztására a gyűjtött indián folklórban keres referenciapontokat. A fejezet további részében Eades arra a történelmi időszakra utal, amikor Angliában még nem egy világi közigazgatási rendszer irányításával történt az egyes birtok- és településrész-határok meghúzása, hanem mindez az egyházi szervezetek feladatkörébe tartozott. Ebből kifolyólag a birtokadományozás és -kijelölés folyamatainak egyértelmű részét képezte a szakralitás, a transzcendens hatalomhoz fordulás. Ennek az állításnak a kifejtése szerepel a *Water, wells and Wales* című alfejezetben.

A könyv negyedik részében (*The neurogeography of names*) a *neurogeography* fogalmával és részletes értelmezésével találkozhatunk. Eades szerint a nevek egyszerre értelmezhetők utalásként és az utalások megfejtéseként, valamint feliratként, a nevet viselő helyhez vagy entitáshoz tartozó funkció megjelöléseként, a fizikai megtestesülés és a képviselt minőség közötti kódként. Ennél a gondolatmenetnél Laurence Kirmayerre hivatkozik a szerző, aki a névképzést az agyi biológiai működés folyamatainak szintjén, az egyes dolgok beazonosításának és analogikus megfeleltetésének eredményeként elemezi.

A fejezetben Eades új jelentést ad a *Kaachewaapechuu* indián kifejezésnek, amely szó szerint *offshore*-t jelent, számára azonban egy három nap hosszúságú kutatóutat

a James Bay Road mentén, a Quebec tartományban található Wemindji-ig. A szerző ismerteti a nyelvi adatgyűjtés eredményeit, többek között azt, hogy miképpen kommunikálnak a wemindjii gyerekek az idősebb generációval, milyen megnevezéseket használnak, miképpen pozicionálják önmagukat a felnőttekkel folytatott párbeszéd során. A nyelvi félreértésre, illetve a nyelvi tudatosság kialakulásának jeleire is hoz példát a Quebec tartományban készített felmérésből.

Az ötödik fejezetben a földrajzi nevek és a politika összefüggését vizsgálja Eades. Ugyanitt kerül sor a különböző katasztrófák, járványok, öngyilkossági hullámok alapján kialakuló helynevek vizsgálatára, a kollektív helytörténeti emlékezet alapján létrejövő településrész-nevek értelmezésére. A multidiszciplinaritás jegyében Eades részletesen elemzi a kanadai bennszülött közösségek névadásainak háttérében álló társadalmi jelenségeket is. Meglátása szerint például a térstruktúra átrendeződésével, a közösségi épületek és a sürgősségi szolgálatok felbukkanásával jelentős mértékben csökken az öngyilkosságok száma. A szerző az adott társadalmi jelenségek politikai nyelven történő megfogalmazására is kitér, itt a kanadai bennszülött közösségek témáját elhagyva John Snow orvosprofesszort említi, aki a kolerajárvány terjedésének feltérképezésével foglalkozott. Snow munkásságát hatalmas elismeréssel jutalmazták, amiért a ragályos betegséget területi alapon tárgyalta. Ezzel egy új adatmegjelenítési rendszer vette kezdetét, ami módszereiben Eades szerint kiterjeszthető a névvizsgálat folyamataira is. További elképzelései között szerepel egy általános térképalapú rendszer kialakítása az őslakos és autentikus elnevezések megőrzése érdekében.

A hatodik fejezet a *Neogeographies of the name* címet viseli, és a földrajzi változások, illetve a névadási változások közötti összefüggéseket mutatja be. A föld felülete folyamatosan változik, ez pedig újabb és újabb struktúrabeli változásokat igényel a közigazgatásban – ennek hatására pedig átalakulnak a korábban használatos névtani megállapítások is. A szerző Thomas Hardy író példáját említi, aki a változó világot próbálta ábrázolni az írásaiban, ennek kifejezésére pedig megalkotta képzeletbeli, délnyugat-angliai megyét, Wessexet. Eades részletesen elemzi az író *Tess of the D'Urbervilles* (magyarul *Egy tiszta nő*) című regényében megjelenő névadási hagyományrendszert, illetve az ezen belüli változásokat. Foglalkozik továbbá a Google Térkép alkalmazás névkezelő rendszerével, archiváló tendenciáival és a kollektív nemzettudatok névadásban való megjelenésével.

A hetedik rész a kötet tartalmát foglalja össze. Eades itt egy hibrid, leíró, analitikus munkaként határozza meg a művét, amelyben egy névmegjelölő hálózati keretrendszer érvényesül. Ez a keretrendszer a földrajzi név időbeli és térbeli jellegének vizsgálatára szolgál, kimutatja, hogy az őshonos, vallási gyakorlaton alapuló névadási hagyomány az elmúlt időszakban háttérbe szorult az ismertetett területeken. A szerző egy ábra segítségével modellálja az általa említett elméletet, továbbá kisebb részben a filozófia tudományával és különböző irodalmi művekkel való összefüggését is bemutatja.

KOVÁCS VIKTOR

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

KOVÁCS DOMINIK

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar